

נובמבר 2012 – אבאן 1391 לשבוע שבין 31/10/12 – 6/11/12 עורך: ד"ר רז צימט

במוקד אירועי השבוע

- ✓ אושרה היוזמה לזמן את הנשיא לתשאול בפני המג'לס
- ✓ על רקע חשש ממחסור: מגבלות על יצוא סחורות ומוצרים מאיראן
- ✓ האם החברה האיראנית ניצבת בפני התרחבות פתולוגיות חברתיות?
- ✓ מההשתלטות על השגרירות האמריקאית עד לשיחות אפשריות עם ארצות-הברית: עימות טלוויזיוני בין שריעתדרי לאצע'רזאדה
- ✓ תמונות השבוע: הפגנות יום השנה להשתלטות על השגרירות האמריקאית בטהראן

אושרה היוזמה לזמן את הנשיא לתשאול בפני המג'לס

בצל עימות חריף בקרב חברי המג'לס אושרה בראשית השבוע היוזמה לזמן את הנשיא אחמדינז'אד להתייב לתשאול בפני המג'לס על רקע המשבר בשוק המט"ח ומדיניות יבוא החיטה של הממשלה. היוזמה אושרה, לאחר שחברי המג'לס לא השתכנעו מהסברים שסיפקו נציגי הנשיא בנוגע למשבר המט"ח לחברי ועדת התכנון והתקצוב. בהתאם לסעיף 88 בחוקה רשאי המג'לס לזמן את הנשיא לשימוע בתמיכת רבע מחברי המג'לס לפחות. הנשיא חייב להתייב כעת בפני המג'לס בתוך חודש ימים. יוזמת השימוע עשויה באופן עקרוני להסתיים אף בהדחת הנשיא מתפקידו. זוהי הפעם השניה בתוך פחות משנה בה מזומן הנשיא לתשאול בפני חברי המג'לס.

כמה חברי מג'לס ניסו למנוע את זימון הנשיא לתשאול עד הרגע האחרון. בדיון שנערך בעניין זה ביום ראשון (4 נובמבר) טענו כמה ממתנגדי היוזמה, כי לא נאספו די חתימות לזימון הנשיא ו-21 מחברי המג'לס אף עזבו במחאה את ישיבת המג'לס. חבר המג'לס מהדי כוצ'כזאדה (Mehdi Koochakzadeh), אחד מתומכי הנשיא, אמר במהלך הדיון כי היוזמה עליה חתמו 76 חברי מג'לס מנוגדת לקריאת המנהיג העליון, עלי ח'אמנהאי, להימנע מחילוקי דעות פוליטיים שעלולים לעורר מתיחות לקראת הבחירות לנשיאות. בשבוע שעבר הזהיר ח'אמנהאי את ראשי שלוש הרשויות שלא

לבטא בגלוי את חילוקי הדעות ביניהם ואמר, כי מי שמצהיר בגלוי על חילוקי דעות אלה בפני האזרחים ומשחק ברגשותיהם בוגד במדינה. דבריו נאמרו על רקע חילופי המכתבים בין הנשיא לראש הרשות השופטת, צאדק לאריג'אני (Sadeq Larijani), בעקבות בקשת הנשיא, שנדחתה על-ידי הרשות השופטת, לאפשר לו לבקר בכלא "אווין" בטהראן בו כלוא יועצו לענייני עיתונות, עלי-אכבר ג'ואנפכר (Ali-Akbar Javanfekr). בעקבות דברי המנהיג שלחו יו"ר המג'לס ויו"ר הרשות השופטת מכתבים למנהיג, בהם ביטאו את תמיכתם בו והצהירו כי הם מציינים להנחיותיו בנוגע לצורך לשמור על אחדות לאומית. הנשיא אחמדינז'אד שלח, אף הוא, מכתב למנהיג בו ביטא את מחויבותו אך גם הדגיש, כי על המנהיג לשמור על מעמדו של הנשיא כנציגו הנבחר של העם ולמנוע פגיעה בסמכותו.

חבר המג'לס כוצ'כזאדה טען, כי מדברי המנהיג בשבוע שעבר ניתן היה להבין, כי הוא מתנגד ליוזמה לזמן את הנשיא לשימוע בפני המג'לס בתנאים הנוכחיים וכי אילו הדבר היה בידיו, היוזמה לא הייתה יוצאת לפועל. הוא הצהיר, כי אין בכוננתו או בכוננת עמיתיו להישאר בדיון המנוגד לעמדת המנהיג העליון (פרארו, 4 נובמבר 2012). בתגובה לדבריו אמר יו"ר המג'לס, עלי לאריג'אני, כי לא התקבלה כל פניה מצד המנהיג העליון בנוגע ליוזמת השימוע וכי המג'לס אינו צריך לפעול בהתאם לאופן שבו כוצ'כזאדה מפרש את עמדת המנהיג (איסנ"א, 4 נובמבר 2012).

האתר באזתאב דיווח (4 נובמבר), כי בשבועות האחרונים הפעילו חברי המג'לס שהתנגדו ליוזמה לחצים כבדים על חברי מג'לס שחתמו עליה. לחצים אלה הביאו אומנם להסרת חתימתם של כמה מחברי המג'לס מהיוזמה המקורית, אך בסופו של דבר הצטרפו ליוזמה חברי מג'לס אחרים וכתוצאה מכך זכתה היוזמה לתמיכה הנדרשת על-פי החוק.

בעקבות זימון הנשיא לתשאול פרסם האתר עצר-י איראן (Asr-e Iran) מאמר פרשנות, בו נמתחה ביקורת על חברי המג'לס שהביעו את התנגדותם ליוזמה. האתר טען, כי אף על-פי שגם הוא סבור, שאין ביוזמה משום תועלת של ממש עבור אזרחי המדינה, הרי שמדובר בזכות חוקתית של המג'לס ובכל מקרה עדיף היה לזמן את הנשיא לתשאול מאשר לשמור על שתיקה לנוכח הלחצים שהופעלו על המג'לס לסגת מיוזמה זו. האתר דחה את טענת מתנגדי היוזמה לפיה היא עלולה להגביר את המתחים

בחברה וגרס, כי המשטר ניצב כיום בפני תנאי משבר חריפים אף יותר מאלה שהתקיימו כאשר החליט המג'לס להדיח את הנשיא לשעבר אבו אל-סון בני-צדר (Abulhassan Banisadr) בשנת 1981.

בהתייחס לטענה, כי הנשיא לא יכבד את המג'לס בעת התייצבותו לשימוע, נכתב במאמר, כי אין בחשש זה משום סיבה לוותר לנשיא על הדרישה שיתייצב בפני חברי המג'לס. אדרבא, יש להתייצב כנגדו בצורה נחרצת על מנת שאף אחד לא יחשוב שהוא רשאי לפגוע במג'לס ובחוקה.

האתר הוסיף, כי אלה הטוענים שהמנהיג העליון מתנגד ליוזמה פוגעים במעמדו. אילו ח'אמנהאי היה אכן סבור, שצריך למנוע את היוזמה, הוא היה אומר זאת בצורה מפורשת ולא היה נזקק לדובר מטעמו. זאת ועוד, הדרך הטובה ביותר לבטא את הביקורת הרבה הקיימת ביחס לנשיא בתנאים הנוכחיים היא לאפשר לחברי המג'לס לעשות זאת בשקיפות ובהתאם לחוקה. מי שמעוניין להימנע מהגברת המתחים בחברה צריך לתבוע מהנשיא, שלא לנצל את השימוע כדי לעורר מתחים כאלה, ולחייבו להשיב אופן ענייני ומכובד לשאלות חברי המג'לס ולא להתחמק מהן. במקום לעורר מהומות עדיף, שתומכי הממשלה יאפשרו לנשיא לנצל את ההזדמנות להתייצב בפני המג'לס ולהשיב באופן משכנע לשאלות חברי המג'לס על מנת לזכות את עצמו בפני ההיסטוריה, סיכם האתר (עצרי- איראן, 4 נובמבר 2012).

היומון כיהאן (Kayhan), לעומת זאת, הביע הסתייגות מהיוזמה. במאמר מערכת פרי-עטו של עורך היומון, חסין שריעתמדרי (Hossein Shariatmadari), נכתב, כי היוזמה לזמן את הנשיא לתשאל היא זכותם ואף חובתם החוקית של נציגי המג'לס ואסור למנוע אותה מהם. המג'לס נקט ביוזמה לאחר ששרי הממשלה לא התייצבו בפני חברי המג'לס על מנת להסביר את מדיניות הממשלה ולהשיב לשאלותיהם בנוגע למשבר המט"ח. חברי המג'לס ביצעו את שליחותם עבור האזרחים לנוכח החרפת המצב הכלכלי והדבר ראוי להערכה ומצביע על כך שהם שותפים לדאגות הציבור.

שריעתמדרי ציין, עם זאת, כי יש למטבע שני צדדים והצד האחר הוא שאיביה הפנימיים והחיצוניים של איראן מנצלים את המצב הנוכחי כדי לעורר מהומה בדעת הקהל. השאלה היא אם לא הייתה אפשרות אחרת לממש את אחריות המג'לס באופן שלא ינוצל לרעה על-ידי אויבי איראן לצרכי הסברה נגד המשטר. עורך כיהאן סבור, כי היה ניתן לכנס את נציגי הממשלה והמג'לס לפגישה בנוגע להתפתחויות בשוק המט"ח ולהגיע להסכמה ביניהם בנושא. הוא הביע ספק רב בנוגע ליכולת לפתור את הבעיות המטרידות את הממשלה, המג'לס והאזרחים באמצעות זימון הנשיא לתשאל וטען, כי סביר יותר שהתשאל ינוצל על-ידי שני הצדדים כדי להגן על מדיניותם (כיהאן, 5 נובמבר 2012).

חבר המג'לס, אחמד תוכלי (Ahmad Tavakoli), אחד ממבקריו החריפים של הנשיא במחנה השמרני, המליץ לאחמדניז'אד בעקבות אישור יוזמת השימוע לשמור על כבודו ועל כבוד המג'לס בהופעתו בפני חברי המג'לס וכן להתחשב ברגישות הנוכחית הקיימת בשוק המט"ח. במסיבת עיתונאים אמר תוכלי, כי אם הנשיא לא ישיב באופן סביר לשאלות חברי המג'לס, יחריפו התנודות בשוק המט"ח.

בהתייחס לאפשרות שהנשיא לא יתייצב בפני המג'לס אמר תוכלי, כי במקרה כזה תהיה זו הפרה נוספת של החוק מצד אחמדינז'אד וכי הוא אינו סבור שהנשיא יעשה זאת. בתשובה לשאלה האם היוזמה אינה מנוגדת לקריאתו של המנהיג העליון בנוגע לצורך להימנע מהחרפת חילוקי הדעות הפוליטיים אמר חבר המג'לס, כי המנהיג התכוון שאסור לגרור את הציבור לחילוקי הדעות הללו ודבריו לא נועדו למנוע מהמג'לס לממש את סמכויותיו החוקיות (אלף, 4 נובמבר 2012).

על רקע חשש ממחסור: מגבלות על יצוא סחורות ומוצרים מאיראן

החלטת שלטונות איראן לאסור על יצוא 52 מוצרים וסחורות לחו"ל מחזקת את ההערכות, כי איראן ניצבת בפני מחסור בסחורות לנוכח הסנקציות המחריפות. במקביל מעוררת ההחלטה ביקורת חריפה מצד יצואנים וסוחרים המזהירים מפני ירידה בהכנסות המדינה במט"ח מיצוא.

בשבוע שעבר פרסם משרד התעשייה, המסחר והמכרות רשימה של 52 מוצרים וסחורות, שיצואם אל מחוץ לאיראן נאסרה ללא אישור מצד "הארגון להגנה על היצואנים והצרכנים". רשימה זו כוללת מספר מוצרי מזון, ובהם: חיטה, קמח, סוכר, שמן ירקות, בשר אדום, מספר מוצרי חלב, אורז, תה מיובא, פולי סויה, מזון תינוקות, ביצים ומזון לבעלי חיים; וכן סוגי מתכות ומוצרים תעשייתיים ופטרוכימיים, ובהם: ציוד מכונות, חלקי רכב מיובאים, מוצרי פלדה וברזל, אלומיניום, מוצרים פולימריים, נתרן פחמתי, חומצה גופרתית, פֶּבְּרֶן, PVC, פוליסטירן, מלמין ופחם.

סגן יו"ר המכס, מחמד-רזא נאדרי (Mohammad-Reza Naderi), אמר בכנס של ראשי המכס שנערך בשבוע שעבר, כי הגבלת יצוא סחורות מאיראן נובעת מחשש למחסור בסחורות שונות בשוק. הוא ציין, כי קיימת חשיבות רבה ליצוא סחורות לחו"ל לצורך פיתוח כלכלי, אך התנודות האחרונות בשוק המט"ח הגבירו את החשש, כי אם לא יוטלו מגבלות על יצוא חלק מהסחורות ייווצר מחסור בסחורות בקרב האזרחים. הוא הדגיש את הצורך בתיאום מלא בין רשויות המכס במדינה על מנת לממש את הנחיות הממשלה והוסיף, כי גם יצוא זהב ומטבעות נאסר ללא אישור של הבנק המרכזי (מהר, 31 אוקטובר 2012). בהתייחס למגבלות החדשות הבהיר שר הכלכלה, סיד שמש אל-דין חסיני (Seyyed Shamsoldin Hosseini), כי מגבלות היצוא הוטלו על סחורות המיובאות לאיראן בשער המט"ח הרשמי (1,226 תומאן לדולר) (איסנ"א, 1 נובמבר 2012).

כמה מראשי היצואנים והסוחרים הביעו את הסתייגותם מההחלטה להטיל מגבלות על יצוא סחורות. יו"ר לשכת המסחר, מחמד נהאונדיאן (Mohammad Nahavandian), הביע תקווה, כי מדובר בהחלטה זמנית לטווח קצר, כיוון שיישומה לאורך זמן עלול לפגוע ביצואנים. הוא ציין, כי השימוש במט"ח זול לצורך יבוא סחורות ויצואן בשער מט"ח גבוה חייב קבלת החלטה זו למרות השלכותיה השליליות וכי מדובר בצעד חירום לנוכח התנאים הבלתי-רגילים השוררים בשוק המט"ח. הוא הזהיר, עם זאת, כי האיסור לייצא סחורות לאורך זמן לא יאפשר ליצואנים לעמוד בהתחייבויותיהם והדבר יפגע קשות באמון מצד לקוחותיהם. מגבלות אלה צפויות, לדבריו, לפגוע גם בהכנסות המדינה מיצוא סחורות שאינן תלויות בנפט דווקא בשעה שיש צורך גובר במט"ח. הוא טען, כי היה ראוי אילו הממשלה היתה מטפלת בגורמים המרכזיים, שהובילו למשבר בשוק המט"ח, במקום להידרש להחלטה האוסרת על יצוא סחורות (איסנ"א, 1 נובמבר 2012).

יו"ר לשכת המסחר של טהראן, יחיא אל-אסחאק (Yahya Al-Eshaq), אמר בריאיון לסוכנות הידיעות איסנ"א, כי הממשלה לא התייעצה עם המגזר הפרטי בנוגע לתוכן הרשימה וכי הסוחרים לא הצליחו עד כה לשכנע את הממשלה להכניס בה שינויים. גם הוא הזהיר, כי המגבלות על יצוא חלק מהסחורות עלולות לעורר בעיות בהכנסות המדינה במט"ח. יו"ר הארגון לפיתוח המסחר, חמיד צאפדל (Hamid Safdel), הביע, אף הוא, חשש מפני השלכות מגבלות היצוא החדשות. הוא ציין, כי ההגבלות על יצוא סחורות פטרוכימיות, למשל, עלולות להסב נזקים כלכליים כבדים. הוא הביע תקווה, כי בקרוב תיבחן הרשימה מחדש ויוכנסו בה שינויים בהתאם לאינטרסים של היצואנים והסוחרים (איסנ"א, 31 אוקטובר 2012).

גם סגן יו"ר התאחדות היצואנים, מחמד לאהוטי (Mohammad Lahouti), הזהיר מהשלכותיה של החלטת הממשלה. הוא ציין, כי היצואנים מסכימים עם עמדת הממשלה לפיה אין לאפשר יצוא סחורות, שיובאו לאיראן על-פי שער הדולר הרשמי. אין כל סיבה, עם זאת, להגביל יצוא סחורות שיוצרו באיראן, גם אם לצורך יצורם נעשה שימוש מסוים בחומרי גלם, שיובאו בשער המט"ח הרשמי.

הוא הוסיף, כי היצואנים יתקשו למצוא סחורות חלופיות ליצוא בעתיד הקרוב וכי הדבר עלול להוביל לירידה בהכנסות מט"ח מיצוא מוצרים שאינם מבוססים על נפט. לאהותי מתח ביקורת על העדר תיאום במשרד התעשייה והמסחר, שהביא לכך שבשעה שאגף אחד במשרד חתם על הסכם לעידוד יצוא מוצרים על-ידי המגזר הפרטי, אגף אחר במשרד פרסם במקביל את האיסור על יצוא 52 סחורות. היצואנים לא היו, לדבריו, מעורבים כלל בגיבוש הרשימה (איסנ"א, 31 אוקטובר 2012).

גם בתעשייה הפטרוכימית מתחו ביקורת על החלטת הממשלה והזהירו מפני השלכותיה. סוכנות הידיעות "פארס" טענה, כי הכנסתם של מוצרים פטרוכימיים שונים לרשימה נעשתה באופן בלתי-מקצועי וללא התייעצות עם החברה הפטרוכימית הלאומית. בכיר בחברה טען בריאיון לסוכנות הידיעות, כי משרד התעשייה והמסחר אסר, בין היתר, על יצוא מוצרים פטרוכימיים שנמצאים באיראן בשפע ושלא הייתה כל סיבה להגביל את יצואם. פארס הזהירה, כי המגבלות החדשות עלולות להביא להפסקת היצוא בחלק מהמפעלים הפטרוכימיים ואף לסגירתם (פארס, 30 אוקטובר 2012).

היומון תהראן אמרוז (Tehran Emrooz) התייחס בסוף השבוע שעבר להחלטת הממשלה לאסור על יצוא 52 מוצרים וסחורות. במאמר מערכת, שנכתב על-ידי חבר ועדת הכלכלה של המג'לס, אבראהים נכו (Ebrahim Neku), נכתב, כי להחלטה זו עשויות להיות השלכות חיוביות ושליליות כאחד. בעוד שהממשלה סבורה שעל מנת למנוע פגיעה במאגרי הסחורות האסטרטגיות, אין ברירה אלא לאסור על יצוא חלק מהסחורות והמוצרים, היצואנים והיצרנים חוששים כי ההחלטה תפגע בהם ובהכנסות המט"ח של המדינה.

מחבר המאמר טען, כי ההחלטה עשויה למנוע מחסור בחלק מהסחורות ולהקל על האזרחים להשיג סחורות אלה, אך יש למנוע את השלכותיה השליליות האפשריות, ובראשן הגברת הברחת הסחורות ופגיעה ביצואנים. על מנת למנוע הברחת סחורות שיצואן נאסר יש להגביר את הפיקוח הביטחוני בגבולות ולשפר את המצב הכלכלי כדי שלא תיווצר מוטיבציה בקרב סוחרים להבריא את הסחורות לחו"ל. במקביל צריכה הממשלה לאפשר ליצואנים להגדיל את יצוא הסחורות, שלא נכללו ברשימה, על מנת למנוע פגיעה ביצרנים וביצואנים (תהראן אמרוז, 1 נובמבר 2012).

היומון הרפורמיסטי אעתמאד (E'temad) התייחס, אף הוא, להחלטת הממשלה. במאמר מערכת פרי-עטו של חבר המג'לס לשעבר והכלכלן מחמד ח'וש-צ'הרה (Mohammad Khoshchehreh), נכתב, כי ההחלטה היא הדרך היחידה למנוע את עליית המחירים לנוכח המחסור בסחורות ובמוצרים באיראן. ח'וש-צ'הרה טען, עם זאת, כי הממשלה הייתה צריכה למנוע את המשך המצב שבו מאות טונות של מוצרי מזון מיובאים לאיראן בשער המט"ח הרשמי ובמקום להימכר בשווקים הפנימיים הם מיוצאים בשער מט"ח גבוה לחו"ל כדי שכמה יצואנים ישלשלו רווחים לכיסם (אעתמאד, 1 נובמבר).

האם החברה האיראנית ניצבת בפני התרחבות פתולוגיות חברתיות?

האתר ח'בר אונליין (Khabar On-line) פרסם בשבוע שעבר נתונים עדכניים בנוגע להתרחבות העישון וצריכת אלכוהול בקרב תלמידי בתי הספר התיכוניים באיראן. על-פי נתונים אלה התנסו 64% מקרב הבנים ו-43% מקרב הבנות בעישון נרגילה, 24.4% מהבנים התנסו בשתיית אלכוהול ולמעלה מ-35% מהבנים עישנו סיגריות. האתר ציין, כי הנתונים המתבססים על מחקרים, שנעשו בין השנים 2011-2009 באוניברסיטה למדעי הרפואה בטהראן ובמכללה להכשרת מורים, סותרים טענות מצד בכירים במערכת החינוך, שהכחישו בשנים האחרונות כי צריכת סיגריות ואלכוהול נפוצה בקרב תלמידי בתי הספר.

נתונים לגבי צריכת סיגריות בקרב תלמידי בתי ספר (באחוזים):

מגדר	התנסו בעישון סיגריות	עישנו סיגריות	מעשנים סיגריות בקביעות
בנות	33.6	8.4	1.4
בנים	37.6	13.1	4.6

המחקר שנערך על-ידי האוניברסיטה למדעי הרפואה בקרב למעלה מ-4,500 תלמידים, מצביע על כך, ש-36.6% מהבנים מעשנים במקומות ציבוריים, כגון: פארקים ורחובות, ואילו 51.6% מהבנות מעשנות בביתהן.

המחקר, שנערך על-ידי המכללה להכשרת מורים בקרב 447 תלמידים, מצביע על כך, ש-57% מהם ניסו לפחות פעם אחת בחייהם סוג מסוים של חומרים ממכרים: סיגריות, נרגילה, אלכוהול או חומר ממכר אחר. המחקר מצביע על עליה בעישון נרגילה בקרב בנות ועל עליה בשתיית אלכוהול בקרב בנים (ח'בר אונליין, 31 אוקטובר 2012).

צריכת חומרים ממכרים בקרב תלמידים:

סוג החומר הנצרך	מגדר	אחוז	אחוז ממוצע
נרגילה	בנות	43.1	53.2
	בנים	64	
אלכוהול	בנות	4.2	13.8
	בנים	24.4	
חשיש	בנות	0	1.1
	בנים	2.5	
כדורים	בנות	0.4	2.0
	בנים	3.9	
אופיום	בנות	2.1	2.1
	בנים	2.1	
מתאמפטמין	בנות	0	0.4
	בנים	1.1	
קראק	בנות	0.4	0.4
	בנים	0.5	

דיווח זה מצטרף לדיווחים נוספים, שהתפרסמו בשנים האחרונות בתקשורת האיראנית ומצביעים על התרחבות תופעות חברתיות שליליות בקרב צעירים באיראן. בשבוע שעבר פרסם האתר הרפורמיסטי ג'רס (Jaras) מאמר פרי-עטו של העיתונאי והסוציולוג חמיד-רזא ג'לאא'י-פור (Hamid-Reza Jala'ipour), ובו ניתוח המצב החברתי באיראן בשנה החולפת תוך בחינת הזיקה בין החרפת הפתולוגיות החברתיות להחרפת המצב הכלכלי והשפעתן על היציבות הפוליטית.

המחבר טוען במאמרו, כי החברה האיראנית חווה בשנים האחרונות החרפה בפתולוגיות החברתיות. הוא מציין, כי קיים קושי להעריך את מימדי התופעה, כיוון שהשלטונות מנסים להסתיר את היקפה. במסגרת הפתולוגיות החברתיות מציין ג'לאא'י-פור כמה תופעות שליליות:

1. התגברות האנומיה החברתית (העדר אמות מידה חברתיות או מוסריות) שמוצאת ביטוייה, בין היתר, בהתחמקות מתשלום מיסים, בהתנהלות בלתי-מוסרית בתחומי המסחר והכלכלה, בהעדר הקפדה על ערכים מוסריים בקרב בני משפחה, שכנים וחברים, בהתרחבות חוסר האמון בחברה הנובעת, בין היתר, מהחלשות הערכים הדתיים והעדר ערכים חלופיים.
2. התרחבות העוני: בין 10 ל-15 מיליון איראנים מוגדרים כעניים. שיעור העוני בחברה קטן אומנם לאחר המהפכה האסלאמית, אך מספר העניים גדל משמעותית לנוכח העלייה הכוללת במספר האזרחים.
3. התגברות תופעת ההתמכרות: על-פי נתונים רשמיים יש באיראן לפחות 3.7 מיליון מכורים. התמכרותם משפיעה גם על משפחתם וסביבתם וגורמת בכך להחרפת המצוקות החברתיות.

4. אבטלה – אין מדובר רק בבעיה כלכלית אלא גם בבעיה חברתית המובילה, לעיתים קרובות, לגילויים של סטייה חברתית, התמכרות, דיכאון והתאבדויות.
5. מחוסרי דיור בערים, שמספרם מוערך בין 5 ל-20 מיליון בני אדם.
6. התגברות מעשי אלימות, רצח, שוד ופשעה. בשנת 2005 נפתחו 12 מיליון תיקים פליליים על-ידי הרשות השופטת ומספר זה עלה בשנה שעברה ל-16 מיליון. מדובר בעיקר בתיקים פליליים הקשורים להתמכרות, צ'קים חוזרים ומעשי אלימות. גם מעשי האלימות במשפחה נמצאים במגמת עלייה.
7. התגברות אפליה על רקע אתני, דתי ומגדרי. אפליה זו גורמת להתרחבות פתולוגיות חברתיות בקרב מיעוטים אתניים ודתיים ובקרב נשים.
8. פתולוגיות חברתיות נוספות, כגון: התרחבות בעיות נפשיות, עליה בשיעור הגירושין, שימוש בסמים ובאלכוהול, שיטוט ילדים ברחובות וזנות בקרב נשים.

מחבר המאמר טוען, כי על רקע התגברות המצוקות החברתיות יש חוקרים ופרשנים הטוענים, כי החברה האיראנית נמצאת על סף התמוטטות. יש להבחין, לדבריו, בין שלושה סוגים של התמוטטות:

1. כאוס וחוסר ארגון חברתי. רוב החברות בעולם ניצבות כיום בפני כאוס הולך וגובר, אך הכאוס באיראן החריף בשנים האחרונות. האחריות לכך אינה מוטלת רק על הממשלה כי אם גם על ארגונים חברתיים, ובהם: מוסדות אזרחיים, ארגונים מקצועיים וארגונים דתיים.
2. פגיעה בלכידות הלאומית באיראן המסכנת את שלמותה הטריטוריאלית.
3. התמוטטות פוליטית במשמעות אובדן לגיטימציה של השלטון, התערעורת יכולת השליטה מצד הממשלה וירידה בשיעור ההשתתפות האזרחית בעניינים ציבוריים. התמוטטות זו עלולה להוביל למהפכה נוספת.

אחת הבעיות המרכזיות היא שהממשלה, שהיא המוסד בעל העוצמה הביצועית הגדולה ביותר, אינה מוכנה להכיר בהתרחבות הפתולוגיות החברתיות ולכן הן אינן זוכות להתמודדות ראויה. הניהול הכושל לצד המשבר הכלכלי מעמיקים עוד יותר את המצוקות בחברה. זאת ועוד, מאחר שהממשלה אינה

מעודדת השתתפות מצד האזרחים בעניינים פוליטיים ואזרחיים, הציבור אינו מסייע להתמודדות עם התופעות החברתיות השליליות המתגברות.

בהמשך המאמר בוחן המחבר את השפעותיו החברתיות והפוליטיות של המשבר הכלכלי המעמיק שקשור באופן ישיר להתרחבות הפתולוגיות החברתיות, ובעיקר להתגברות מימדי העוני. חלק מהמומחים, ובעיקר כלכלנים, טוענים, כי המשבר הכלכלי עלול להוביל להתפרצות אירועי מחאה אלימים בערים, כפי שהדבר בא לידי ביטוי לאחרונה בעימותים שפרצו בעיר נישאפור (Nishapur) בעקבות עליית מחירי העוף. ג'לאא'י-פור אינו משוכנע בתקפותן של הערכות אלה. הוא מציין, כי מאחר ש"הכלכלה הנסתרת" [פעילות כלכלית המתנהלת שלא במסגרת פעילותה הכלכלית הרשמית של המדינה ומחוץ לשליטתה] מהווה חלק ניכר מהכלכלה האיראנית, לא מן הנמנע, כי האזרחים יוכלו לספוג את הלחצים הכלכליים בשנה הקרובה ובמקרה כזה לא תפרוץ מחאה ציבורית על רקע כלכלי. זאת ועוד, גם אם מחאה כזו תתפרץ, הרי שמנגנוני הביטחון מסוגלים להכילה בטווח הקצר תוך הטלת האחריות עליה על אויבים חיצוניים. השלכות המשבר הכלכלי והחרפת הפתולוגיות החברתיות לא תבואנה בהכרח לידי ביטוי בטווח הקצר, אך לא ניתן להעריך מה תהיה השפעתן על החברה והשלטון בטווח הבינוני (לאחר שנה או שנתיים).

עוד טוען הסוציולוג האיראני, כי דיכוי "החברה האזרחית" ומוסדותיה על-ידי הממשלה בשנים האחרונות גרם לכך, שהיכולת להתמודד ביעילות עם המצוקות החברתיות נפגעה עוד יותר. החברה האזרחית עודנה קיימת באיראן וקיים פוטנציאל רב לנצלה לשיפור המצב החברתי, אך בפועל אין למוסדותיה (ארגוני נשים, צעירים, איכות סביבה וכיו"ב) נוכחות מעשית ברחובות. החוקר מצביע על התרחבות הפער בין הציפיות למציאות בקרב צעירים הגורמת להתגברות חוסר שביעות הרצון בקרבם. הדבר משפיע, לדבריו, על ערעור היציבות הפוליטית ולא מן הנמנע, כי המוסדות החברתיים הקיימים יהפכו בהדרגה לתנועות פוליטיות שיציתו מחאה עממית. הממשלה אינה יכולה לחסל את הפוטנציאל הטמון במוסדות החברה האזרחית המסתייעים לצורך פעילותם באמצעי התקשורת החדשים.

לסיכום קובע החוקר, כי הדרך לצמצום המצוקות החברתיות נעוצה בתכנון נכון מצד הממשלה ובנכונותה לשתף פעולה עם המוסדות האזרחיים, אך בתנאים הנוכחיים הממשלה אינה מכירה כלל במצוקות אלה, המשבר הכלכלי מחריף אותן עוד יותר והממשלה מדכאת את המוסדות האזרחיים ואינה מוכנה לסייע להם לנצל את השפעתם לריסון המצוקות. גם אם בטווח הקצר תצליח הממשלה לפקח על ביטויי חוסר שביעות הרצון בקרב הציבור והתערעורת היציבות הפוליטית הנובעת מכך, הרי שבטווח הבינוני עלולות הפתולוגיות החברתיות בשילוב עם המשבר הכלכלי המעמיק להחריף ביטויים אלה (ג'רס, 24 אוקטובר 2012).

מההשתלטות על השגרירות האמריקאית עד לשיחות אפשריות עם ארצות-הברית: עימות טלוויזיוני בין שריעתדרי לאצע'רזאדה

לרגל יום השנה להשתלטות על שגרירות ארצות-הברית בטהראן (4 נובמבר 1979) קיימה התוכנית "אתמול, היום, מחר" המשודרת בטלוויזיה הממלכתית האיראנית ביום חמישי שעבר (1 נובמבר) עימות טלוויזיוני בין עורך היומון כיהאן (Kayhan), חסין שריעתמדרי (Hossein Shariatmadari), לפוליטיקאי והעיתונאי הרפורמיסטי, אבראהים אצע'רזאדה (Ebrahim Esgharzadeh). אצע'רזאדה, מראשי הסטודנטים שהשתלטו על השגרירות האמריקאית, הפך בשנות התשעים לפעיל מרכזי בזרם הרפורמיסטי באיראן בדומה לרבים ממנהיגי ההשתלטות. העימות, שעורר עניין רב בתקשורת האיראנית, נסוב סביב ההשתלטות על השגרירות, המהומות שפרצו ב-2009 בהובלת האופוזיציה הרפורמיסטית והאפשרות לשיחות ישירות בין איראן לארצות-הברית.

בפתח העימות טען שריעתמדרי, כי הסיבה ליריבות בין איראן לארצות-הברית נעוצה במהותה של איראן כמדינה המממשת בפועל את עקרונות האסלאם. מאחר שדת האסלאם היא דת מהפכנית המתנגדת לדיכוי ולעושק ובעלת פוטנציאל להתפשט בכל מקום בו נמצאים מוסלמים, היא מאיימת על המערב ("ההתנשאות העולמית") והוא רואה עצמו מחויב להיאבק נגדה.

שריעתמדרי התייחס למאמצים הנמשכים מצד ארצות-הברית לערער את יציבות המשטר האיראני ושב על טענתם המוכרת של בכירי המשטר לפיה מהומות 2009 תוכננו על-ידי ארצות-הברית, ישראל ובריטניה, שניצלו את האופוזיציה הרפורמיסטית למימוש האינטרסים שלהן. הוא ציין, כי לא ניתן לטעון שלא קיימת מזימה אמריקאית נגד איראן וכי מדובר באשליה. גם לא ניתן להכחיש את הקשרים שמקיימים מנהיגי הרפורמיסטים, ובראשם הנשיא לשעבר, מחמד ח'אתמי, עם בכירים אמריקאים החותרים לשינוי המשטר באיראן, כדוגמת הפעיל הפוליטי האמריקאי-יהודי, ג'ורג' סורוס.

הוא התייחס ליוזמות מצד יועצים איראנים, שפעלו מאז שנות התשעים בשירות הממשל האיראני, לקדם משא ומתן ישיר בין ארצות-הברית ואיראן בניגוד לעמדת המנהיג העליון ואמר, כי הן בתקופת ממשל רפסנג'אני (1989-1997) והן בתקופת ממשל ח'אתמי (1997-2005) ניסו כמה מיועציהם הקרובים לכוון קשרים עם ארצות-הברית. הוא מתח ביקורת חריפה על שני הנשיאים לשעבר ואמר, כי גם אם הם עצמם לא התכוונו "למכור את איראן", הרי שהם היו מעורבים במהומות 2009, שמתכנניהן ביקשו לעשות זאת. הוא גם תקף בחריפות את הרפורמיסטים על שאינם מגיבים כאשר ראש הממשלה נתניהו והנשיא אובמה מביעים תמיכה באופוזיציה הרפורמיסטית.

שריעתמדרי הדגיש, כי לא קיים כל הבדל בין הדמוקרטים לרפובליקנים, במיוחד ביחס לאיראן. האמריקאים מעוניינים לקיים שיחות רק לצורך שיחות ולא כדי לפתור את הבעיות בין שתי המדינות. האמריקאים חותרים לממש שני יעדים: שינוי מדיניות איראן ושינוי מבנה המשטר באיראן, ומעוניינים במשא ומתן שתוצאותיו נקבעו מראש.

בפתח דבריו התייחס אצע'רזאדה להשתלטות על שגרירות ארצות-הברית בטהראן ב-1979 ואמר, כי זו התבצעה רק לאחר שגבר החשש באיראן מפני תוכנית אמריקאית להפלת המשטר החדש. הוא ציין, כי לאחר המהפכה לא הייתה כל כוונה להשתלט על השגרירות וכי הכוחות המהפכניים אף סיכלו ניסיון השתלטות על השגרירות שנעשה שלושה ימים לאחר המהפכה על-ידי פעילי אחד הארגונים המהפכניים. בתום מספר חודשים התברר, כי הציפייה שארצות-הברית תכיר ברפובליקה האסלאמית אינה מתממשת והחשש שהיא מתכננת להפיל את המשטר החדש גבר. כתוצאה מכך התגבשה בקרב הסטודנטים האיראנים התוכנית להשתלט על השגרירות ולקחת כמה בני ערובה. הוא ציין, כי הסטודנטים חששו שהיזמה תיתקל בהתנגדות מצד מנהיג המהפכה, איתאללה ח'ומייני, אך בסופו של דבר הוא הביע תמיכה בפעולה.

בהתייחסו לאפשרות לכינון קשרים עם ארצות-הברית אמר אצע'רזאדה, כי לא נכון לעסוק בסוגיה זו על סמך סיסמאות. הוא ציין, כי איראן ניהלה במהלך ההיסטוריה שיחות עם אויביה על מנת לממש את האינטרסים שלה. כך, למשל, היא ניהלה שיחות עם ברית-המועצות במחצית השניה של שנות הארבעים על מנת לשחרר את אזרביג'אן האיראנית מכיבוש סובייטי בתום מלחמת העולם השניה. גם ראש הממשלה לשעבר, מחמד מוצדק, ניהל משא ומתן עם מדינות המערב בראשית שנות החמישים בניסיון לממש את זכויות ארצו בנוגע לתעשיית הנפט. הוא ציין, כי אפילו המנהיג העליון הכריז בעבר, כי ניתוק הקשרים עם ארצות-הברית אינו עניין נצחי.

הוא מתח ביקורת חריפה על שריעתמדרי וטען, כי אסור להתייחס לכל אויביה של איראן כאל מיקשה אחת כפי שעושה עורך כיהאן. הגישה לפיה יש לשים את נתניהו, ג'ורג' בוש, קלינטון, אובמה, ח'אתמי, רפסנג'אני וכל מי שאינו מסכים עם עמדותיך בסירה אחת היא גישה מסוכנת. אצע'רזאדה כינה גישה זו:

"מחשבת דודי נפוליאון".¹ הוא גם מתח ביקורת על עמדתו של שריעתמדרי כלפי הנשיא אחמדינז'אד והזכיר, כי עורך "כיהאן" תמך בנשיא בראשית דרכו בשעה שהרפורמיסטיים הזהירו מפניו ומפני מדיניותו.

העיתונאי הרפורמיסטי ציין, כי בעוד שהעימות עם ישראל הוא עקרוני ומהותי, ההתמודדות עם ארצות-הברית צריכה להיות שונה. לא ניתן לבלום את ארצות-הברית רק באמצעות טילים ויש לנצל את כל הפוטנציאל הקיים באיראן על מנת לקדם את האינטרסים האיראנים מול ארצות-הברית באמצעות משא ומתן. הדבר אפשרי אם המשטר יגרום לאזרחיו להיות מרוצים ויבטיח להם את זכויותיהם, את חופש הביטוי ואת חירותם הפוליטית.

הוא ציין, כי טבעי הדבר, שהאמריקאים מעוניינים שבאיראן תכהן ממשלה שתבטיח את האינטרסים של ארצות-הברית ותהיה מקובלת עליה. לא ניתן להתייחס, עם זאת, לרפובליקנים ולדמוקרטים באופן זהה ולא קשה להבין, שאובמה עדיף לאיראן מרומני. אובמה הכריז בנאומיו במצרים ובתורכיה, שהוא אינו מעוניין ב"מלחמת צלב", ועל איראן לנצל את המחלוקות הפנימיות בארצות-הברית על מנת להבטיח את האינטרסים שלה, להשפיע על מערכת הבחירות בארצות-הברית כפי שעשתה באמצעות ההשתלטות על השגרירות האמריקאית ב-1979 ולהחליש את השפעת הלובי הישראלי. ארצות-הברית היא אויב של איראן אך צריך להפוך את האיומים להזדמנויות ולא להפוך את כל ההזדמנויות לאיומים. בשתי המדינות פועלות קבוצות שמעוניינות לכונן קשרים בין המדינות, אך בשעה שהאמריקאים מבינים שצריך לנצל את חולשתה של איראן על מנת לקדם את האינטרסים שלהם מולה, איראן אינה מנצלת את ההזדמנויות הניצבות בפניה לקדם את יעדיה. הוא שב והדגיש, כי אין כל פסול בניהול שיחות עם אויבי איראן אם אלה משרתות את האינטרסים של אזרחי המדינה, והזכיר כי איראן ניהלה משא ומתן אפילו עם עיראק בתום שמונה שנים של מלחמה.

בהתייחסו לאיומי המלחמה מצד ארצות-הברית ציין אצ'רזאדה, כי אין אופציה צבאית נגד איראן וכי זוהי רק סיסמה. האמריקאים טוענים שכל האופציות נמצאות על השולחן רק כדי לרצות את הציונים. ברור שהעם האיראני לא יסכים למשא ומתן בתנאים מוקדמים, אך איראן היא מעצמה אזורית שיכולה לנהל משא ומתן כגורם מאזן מול ישראל וארצות-הברית ולהגיע להישגים. איראן לא תגיע לשום מקום באמצעות "מחשבות דודי נפוליאון" לפיהן כל דבר קשור לבריטים. הוא קרא לנהל משא ומתן עם ארצות-הברית על מנת לשפר את תנאי חייהם של אזרחי איראן ואמר, כי לא ניתן להתעלם מהמצב הכלכלי החמור.

אצ'רזאדה הביע הסתייגות גם מההתייחסותו של שריעתמדרי להתפתחויות בעולם הערבי המחזקות לכאורה את מעמדה של איראן. הוא ציין, כי העמים הערבים התקוממו בשל הפגיעה בכבודם והשפלתם

¹ הרומן "דודי נפוליאון" מאת איראג' פזשכזאד יצא לאור בשנת 1970 ותורגם לאחרונה לעברית על-ידי אורלי נוי. הרומן הוא סאטירה חברתית נוקבת העוסקת בתהליכי עומק תרבותיים וחברתיים שעברו על איראן במחצית הראשונה של המאה העשרים. הרומן מתאר את החברה האיראנית בשנות השלושים והארבעים, חברה המתרפקת על זיכרונות עבר מפוארים ונוטה להאשים בכל בעיותיה את האנגלים.

על-ידי השליטים הרודנים בארצותיהם, וכי המחאה העממית בעולם הערבי אינה מעידה על כך שמדובר ב"מפכה אסלאמית" (אעתמאד, 4 נובמבר 2012).

תמונות השבוע: הפגנות יום השנה להשתלטות על השגרירות האמריקאית בטהראן

Photo :Meghdad Madadi

FARS NEWS AGENCY

Photo :Meghdad Madadi

FARS NEWS AGENCY

Photo :Meghdad Madadi

FARS NEWS AGENCY

Photo :Meghdad Madadi

FARS NEWS AGENCY

